

המיתה והן המלקות, הם עונשים בגופיה, אימא, הייתי אומר כי שני העונשים יחד כמיתה אריכתא היא [מיתה ארוכה היא], ואין הם נחשבים שני עונשים חלוקים, ולכן נעביד ביה את שניהם.

ואי אשמעינן רק במיתה ומלקות, הייתי אומר שהוא משום דתרתו בגופיה לא עבדינן, שני עונשי הגוף אין מענישים.

אבל מיתה וממוון, דהדא עונש הוא בגופיה, ודהדא עונש הוא בממוניה — אימא נעביד ביה את שניהם.

לכך צריכא את שני פסוקים האלו!

מאחר שנתבאר במשנתנו שמ"לא יהיה אסון" אנו למדים שהמיתה פוטרת את הממוון, מפרשת עתה הגמרא פסוקים נוספים, שהיה נראה לכאורה שמשמעותם לחדש ש"קם ליה בדרכה מיניה, ומבאר למה נצרכו פסוקים אלו. ומתוך ביאור הפסוקים האלו מתגלגל הענין לביאור פסוקים אחרים.

א. זה שאמרה תורה "ולא תקחו כופר לנפש רוצח" — שמשמעותו היא לכאורה, שאם

אבל מיתה וממוון, דהמיר איסוריה שנתחייב עליו מיתה, אימא לא.

לפיכך צריכא את שני המקראות.

ולרבי מאיר, דאמר: לוקה ומשלם, (15) ובהכרח ש"כדי רשעתו" בא ללמד שאין מת ומשלם, תיקשי: תרתי קראי — "ולא יהיה אסון" ו"כדי רשעתו" — למה לי?

ומשנינן: דהדא קרא — "ולא יהיה אסון" — במיתה וממוון.

ב-ז ודהדא קרא — "כדי רשעתו" — במיתה ומלקות. (1)

וצריכא התורה להשמיענו דין זה, הן במיתה וממוון, והן במיתה ומלקות, שלא ייענש בשניהם!

דאי אשמעינן רק במיתה וממוון, הייתי אומר, משום דהדא עונש [מיתה] הוא בגופיה, ודהדא עונש הוא בממוניה, לכן לא עבדינן [אין מענישים אותו את שני העונשים].

אבל במיתה ומלקות, דאידי ואידי, הן

עוד כתבו התוספות: אע"ג דסמיך ליה [ל"כדי רשעתו"] ארבעים יכנו לא יוסיף, מכל מקום אין לנו לומר שילקה ולא ימות כמו שלוקה ואינו משלם, ד"איתגורי איתגור!" כלומר: אין סברא שאם היה עושה רשעה אחת המחייבתו מיתה יידון במיתה החמורה, וכשנצטרף לו רשעה נוספת לא יידון אלא במלקות הקל, [וראה מה שהוסיפו בזה, ובתוספות לב א ד"ה ואי, ובמה שנכתב בהערות צם].

15. כמבואר לעיל לב ב, ולג ב.
1. ביארו התוספות, שלדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, נלמד הכל מ"כדי רשעתו", שמשמע: אם נתחייב יחד עם המלקות מיתה או ממוון, משום רשעה אחת בלבד אתה מחייבו. ורבינו עקיבא איגר תמה על דבריהם, למה לא ניחא להו בפשיטות לומר שלומדים חכמים את הכל מ"ולא יהיה אסון", ואף שהגמרא עושה צריכותא, הרי יש לומר שחכמים לא סבירא להו צריכותא זאת.

ב. זה שאמרה תורה "לא תקחו כופר לנפש" (כלומר: למי שננס) אל עיר מקלטו" — שמשמעותו לכאורה, שאם הרג בשוגג ונתחייב גלות לא יתחייב לשלם כופר ממון — למה לי לומר זאת? והרי כבר ידענו שחייבי מיתות שוגגין פטורין מן הממון מההיקש של תנא דבי חזקיה [לעיל לג א]! ומפרשין: אף פסוק זה לא בא לפוטרו מן הממון, אלא דהכי אמר רחמנא: לא תשקול ממונא מיניה, מן ההורג בשוגג, ותפטריה בכך מן גלות.

תהרוג את האדם המחוייב מיתה שוב לא תענשנו בעונש ממון⁽²⁾ — למה לי לומר זאת? והרי מ"ולא יהיה אסון" כבר למדנו דין זה!

ומפרשין: אין כוונת הכתוב לפוטרו מממון בגלל שמקבל עונש מיתה, אלא דהכי אמר רחמנא: לא תשקול ממונא מיניה [אל תקח מן הרוצח כופר ממון] ותפטריה מקטלא! שלא יפדה את עצמו מן המיתה על ידי תשלום ממון.⁽³⁾

שדקדק הגר"י פערלא בספר המצוות לרס"ג, הובא ב"משכנות הרועים" שגדר האיטור הוא שלא יקחו בית דין שוחד לפטור את הרוצחים [ואולם מלשון הרמב"ן על פסוק לא "ולא תקחו כופר" אין נראה כן], וכן כתב הרשב"ץ ב"זוהר הרקיע" לאויין סימן נו [הובא שם], והגר"י פערלא תמה על זה שהוא נגד סוגייתנו. וראה עוד בחינוך [מצוה תיב ותיג] שכלל בלאו זה, שלא יקח אדם ממון כדי להציל את הרוצח מדינו, ואפילו באשה שייך לאו זה אם יזדמן לה להציל רוצח על ידי ממון. ולכאורה אף דברי החינוך הם נגד סוגייתנו, שמוכח ממנה שגדר הדין הוא שאין הכופר פוטרו מחיוב מיתה, כמבואר בכל הסוגיא כאן. וביאור דבריו הוא, שודאי עיקר דין התורה הוא לומר שאין הכופר פוטרו מחיוב מיתה, ואולם הרי התורה הזהירה על כך בלאו, וכמבואר ברמב"ם, ובגרר הלאו סובר החינוך שהוא לא לעשות שום טעדיקי על ידי ממון לפטור אדם מן המיתה, שאין חילוק בין בית דין הלוקח כופר — שאינו מועיל כלום מן הדין — כדי לפטור, לבין אשה הלוקחת ממון אחר כדי להצילו מן המיתה.

2. מצינו "כופר" בשור שהרג את האדם, והיינו לחד מאן דאמר "דמי מזיק" ולחד מאן דאמר "דמי נזיק". וגם נחלקו בו אם "כפרה" הוא או ממונא, [ראה כל זה במכות ב ב]. ובפשוטו היה נראה, שלפי סברת הגמרא שהפסוק בא למעט שלא ישלם "כופר" עם המיתה, היינו נמי שאם הרג את האדם לא יצטרך להוסיף עליו את אותו הכופר שמשלם בעל שור שהרג את האדם, אבל בתוספות בבא קמא כו א ד"ה עליו כתבו, שהמקשה היה סבור שהוא בא לפטור ממון אחר עם המיתה. ולשון רש"י הוא "לא תקחו כופר, משמע נמי אם תהרגנו לא תענשנו ממון", ומשמע שעל כל ממון קאי. וראה עוד בתוספות כתובות ל ב שאין "קם ליה בדרבה מיניה" פוטר את הכפרה, ראה שם.

3. כוונת הכתוב הוא על פי משמעות סוגייתנו, שלא יהא דין הורג אדם שהוא חייב מיתה בידי אדם, כדין בעלים של שור שהרג את האדם, שהם מחוייבים מיתה בידי שמים ואמרה תורה "אם כופר יושת עליו" לפוטרו מן המיתה, וכמפורש בריטב"א כאן ד"ה ואחד במזיד. וברמב"ן על התורה בפרשת מסעי על הפסוק [לה לג] "ולא תחניפו את הארץ", משמע [כמו

ולכן **צריכא** התורה להשמיענו הן במזיד והן בשוגג!

ג. ומאחר שביארנו את הכתוב "ולא תקחו כופר לנפש רוצח", שהוא בא לומר שלא ניטול כופר כדי לפוטרו מן המיתה, תיקשי מה שנאמר בפרשת עגלה ערופה [שמביאים אותה כאשר נמצא אדם הרוג ליד העיר, ולא ידוע מי הכהן] —

"ולאריץ לא יכופר לדם אשר שופך בה, כי אם בדם שופכו", ומשמעות הפסוק היא, שלא יכופר הדם שנשפך בנתינת ממון אלא רק בהריגת ההורג — **למה לי לומר זאת?** והרי כבר למדנו דין זה מ"ולא תקחו כופר לנפש רוצח"?

ומפרשינן: **מבעי ליה לכתוב "ולאריץ לא יכופר לדם"**, בפרשת עגלה ערופה, **לכרתניא:**

מנין שאם נתערפה העגלה על חלל שנמצא קרוב לעיר ולא נודע מי הכהו, ואחר כך נמצא החורג, מנין שאין פוטרין אותו מחיוב המיתה שהוא חייב בה, ואין אומרים: כיון שעגלה מכפרת על הספק כבר נתכפר הרוצח בעוד היה הדבר בספק, אלא מחייבים אותו מיתה כדין כל רוצח?⁽⁵⁾

ותרי קראי — שלא נקח כופר כדי להפטר מן המיתה ומן הגלות — **למה לי?**

ומפרשינן: **חד קרא להורג בשוגג.**

וחד קרא לרוצח במזיד.⁽⁴⁾

וצריכי את שני הפסוקים, להשמיענו שהן במזיד והן בשוגג לא נקח ממנו כופר ממון לפוטרו מן המיתה או מן הגלות!

דאי אשמעינן רק ברוצח במזיד, שלא ייפטר הרוצח מעונש מיתה על ידי כופר ממון, הייתי אומר שרק רוצח אינו יכול להפטר בכופר **משום דחמיר איסוריה**, איסור חמור הוא, שרוצח במזיד.

אבל שוגג, דלא חמיר איסוריה, אימא לא הקפידה התורה אם ניטול ממנו כופר ונפטרנו בכך מן הגלות.

ואי אשמעינן רק בשוגג, **משום דליכא איבוד נשמה** להורג, שאין אנו באים לחייב אותו אלא גלות.

אבל מזיד, דאיכא איבוד נשמה להורג, **אימא לא** הקפידה התורה אם ניטול ממנו כופר כדי שלא לאבד את נשמתו.

ערופה אינה מכפרת על ההורג עצמו, אלא על עם ישראל בלבד, וכמו שאמר הכתוב "כפר לעמך ישראל". וראה ב"אילת השחר" שהעיר, איך סלקא דעתין שלא יחייבוהו מיתה משום שעגלה מכפרת על הספק, וכמו שכתב רש"י, והרי לו עצמו לא היה ספק ואיך יתכפר?!
ב. ב"משמר הלוי" כאן הביא כמה מקורות, אם לפי האמת שאין הדם מתכפר עד שימיתו את ההורג, אם יהיה כן הדין גם אם נמצא שההורג

4. גם המקשה ידע שחייב מיתה הוא במזיד וחייב גלות הוא בשוגג, ולא זה הוא חידושו של התרצן; אלא כוונת הגמרא לומר, שסיבת הצריכותא היא שזה מזיד וזה שוגג, ולאפוקי שלא תאמר שסיבת כל הצריכותא היא, שזה מיתה וזה גלות, ומיהו חלק מן הצריכותא הוא אכן משום שזה מיתה וזה גלות.

5. א. כתבו התוספות בזבחים פח ב, שעגלה

שנאמר: "ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה — כי אם בדם שופכו".⁽⁶⁾

ד. ובסוף פרשת עגלה ערופה, שנאמר **"ואתה תבער הדם הנקי מקרבך"**, שמשמעותו היא שיש לדון במיתה את הרוצח גם אם נערפה העגלה,⁽⁷⁾ **למה לי לומר זאת?** והרי כבר למדנו דין זה מ"ולארץ לא יכופר"?

ומפרשין: **מיבעי ליה לכתוב "ואתה תבער הדם הנקי מקרבך", לכדתניא:**

מנין למומתים בסייף, כגון רוצח, שחייב מיתתו הוא בסייף, שהוא מומת בחיתוך בסייף מן הצואר?

תלמוד לומר בפרשת עגלה ערופה: "ואתה תבער הדם הנקי מקרבך". הוקשו כל שופכי דמים הנענשים במיתת סייף לדין עגלה ערופה —

מה לחלן, בעגלה ערופה, מן הצואר היו

עורפין אותה, אף שופכי דמים מן הצואר ממיתים אותם.

והוינן בה: **אי מה לחלן, בעגלה ערופה, בקרפיץ [גרזן] וממול עורף, [בצואר האחורי למטה מן העורף] היו עורפים,**⁽⁸⁾ **אף כאן במיתת סייף בקרפיץ וממול עורף, ולא בסכין ומצד הסימנים?**

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, אמר קרא: "ואהבת לרעך כמוך", ברור לו מיתה יפה! וחיתוך בסכין, מיתה יפה היא לו לעומת חיתוך בגרזן. וכשחותכים את הסימנים הרי הוא מת מהר, ומיתה יפה היא זו.⁽⁹⁾

ה. ומה שנאמר: **"כל חרם אשר יחרם [כמו: זוכח לאלהים יחרם, דהיינו שימיתוהו] מן האדם — שנתחייב האדם חרם — לא יפדה"**, שמשמעותו היא שהמתחייב מיתה לא יתן ממון כדי לפדות את עצמו מן המיתה, **למה לי לומר זאת, והרי כבר למדנו דין זה מ"ולא תקחו כופר לנפש**

[שופך] דם זכי מבינך.

8. וממול עורף, מאחורי הפנים, דכתיב "וערפו" לשון עורף, מול הרואה את העורף, דהיינו אחורי צואר שרואין את העורף, ועורף הוא קטרי"ל שכנגד הפנים דכתיב [ירמיה לב] "ויפנו אלי עורף ולא פנים", אלמא עורף להדי פנים. רש"י סנהדרין נב ב.

9. כתבו התוספות שאין די בסברא זו כדי ללמוד שמיתת סייף היא מן הצואר, [ושוב לא נצטרך להקישו לעגלה ערופה], כי אף אם היה תוקע סכין בלבו היתה זו מיתה יפה.

היה שוגג, כיון שהכתוב "ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו" מדבר בביעור דם השופך, ולא בגלות.

6. יש לפרש את הלימוד בשני אופנים [לפי מה שנתבאר בהערה קודמת]:

א. היות וההורג לא נתכפר בעגלה שנתערפה, לכן הורגים אותו.

ב. אף ישראל ובית הדין לא נתכפרו, שלא נתכפרו אלא כשהיה אצלם ספק, אבל עכשיו שנמצא ההורג ונעשה ודאי, אף הם לא נתכפרו. ולשון הכתוב מורה כהצד השני.

7. וכמו שתרגם אונקלוס: ואת תפלי אשדי

רוצח"?! (10)

ומפרשינן: מיבעי ליה לכתוב "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה", לברתניא:

מנין ליוצא ליהרג בבית דין של ישראל, ואמר אדם אחד על היוצא ליהרג: "ערכו עלי", מנין שלא אמר כלום, שאינו צריך ליתן את דמי ערך אדם [שהוא קצוב בתורה בפרשת בחוקותי]?

שנאמר: "כל חרם אשר יחרם מן האדם – לא יפדה"! ולשון "חרם" הוא הקדש, וכונת הכתוב "כל חרם", היא לומר, שאם מקדישים את דמי ערכו של אדם כאשר הוא עומד להיות מוצא להורג ["אשר יחרם מן האדם"], אין צורך לשלם את ערכו ["לא יפדה"]. (11)

יכול אף קודם שנגמר דינו של המתחייב מיתת בית דין, יהא הדין כן, שאם אמר אדם עליו "ערכו עלי", לא אמר כלום?

תלמוד לומר: "כל חרם אשר יחרם מן האדם" – ולא כל האדם!

ולרבי חנניא בן עקיבא דאמר: היוצא ליהרג הרי הוא נערך, מפני שדמיו קצובין בתורה לפי שנים ולא לפי ערך דמיו, ולכן אף שהוא אינו שוה מאומה אם יעמידוהו להמכר בשוק כעבד, שהרי הוא יוצא ליהרג, מתחייב המעריכו בתשלום ערכו.

האי "כל חרם" – מאי עביד ליה?

ומפרשינן: מיבעי ליה – לרבי חנניא בן עקיבא לכתוב "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה" – לברתניא:

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

לפי שמצינו ל"מומתים בידי שמים" – כגון שור שהרג את הנפש, שאמרה תורה "וגם בעליו יומת" (12) – שנתנין המומתים ממוז ומתכפר להן, שנאמר בשור שהרג את הנפש "וגם בעליו יומת. אם [דהיינו, אך לא יומת בעליו ממש, אלא] כופר יושת עליו". –

10. נתבאר לפי פשוטו; ומיהו מלשון רש"י לקמן לח א ד"ה הכי גרסינן, נראה שהמקרא הזה יכול להתפרש גם ל"קם ליה בדרכה מיניה", ולפי זה יהיה כוונת הקושיא, דהך קרא בין אם תמצוי לומר שהוא בא ללמד על קם ליה בדרכה מיניה, ובין אם תאמר שהוא בא ללמד שלא תקח ממנו ממוז ותפטרנו, בין כך ובין כך קרא למה לי, שהרי לכל אחד מן הדינים האלו יש כתוב אחר.

11. כך פירש רש"י כאן, וראה מה שכתב על זה הרש"ש. אבל בערכין ו ב, פירש: מי שהוא ראוי

ליחרם וליהרג אינו בכלל פדיון. וברמב"ם [ערכין א יג] מבואר הטעם משום שהוא כמת, והוסיף הרמב"ם שהוא הדין לגוסס.

12. "יומת" הינו מיתה בידי שמים, ולא מיתה בידי אדם, שהרי נאמר "מות יומת המכה רוצח הוא", ודרשינן: על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו. רש"י.

ביאור לשון הברייתא "לפי שמצינו למומתים בידי שמים", דמשמע כל המומתים בידי שמים, וביאור לשון רש"י שכתב "כגון שור שהרג את הנפש", ראה בהערה 16.

כששגגו, מניין שאינו יכול ליתן ממון כדי להתכפר ולהיפטר ממיתות אלו? (16)

תלמוד לומר: "כל חרם".

ותמהה הגמרא על עיקר ביאור הכתוב "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה", שהוא בא לומר שלא יתן ממון כדי שיתכפר לו ויפטר:

וכי לא ממילא, מ"לא תקחו כופר לנפש רוצח", שמעת מינה: לא תשקול ממונא מיניה, ותיפטריה! ? והרי משם יש ללמוד, אף לחייבי מיתות שניתנה שגגתן לכפרה,

יכול אף המומתים בידי אדם בן, שיתנו כופר ויפטרו? (13)

תלמוד לומר: "חרם מן האדם — דהיינו אדם שנתחייב חרם — לא יפדה". (14)

ואין לי אלא מיתות חמורות, שלא ניתנה שגגתן לכפרה, שאין בהם חיוב כרת מלבד המיתה, ולכן אין בהם קרבן חטאת כשעשו את החטא בשגגה. (15)

חייבי מיתות קלות, שניתנה שגגתן לכפרה, דהיינו אותם שיש בהם חיוב כרת [כשלא התרו בהם למיתה], ובאלו יש חיוב חטאת

שאם כמאן דאמר "דמי ניזק", הרי אין שייך "כופר" בעושה חבורה באביו כיון שלא הרגו, ומאחר שכל הסלקא דעתין לשלם ממון וליפטר הוא מ"כופר" של שור, נמצא שלא היה שייך לשלם כופר אלא ברוצח, תוספות.

ב. הקשה רבינו עקיבא איגר [והעמיד דבריו על רש"י ותוספות]: כיון שלא נתמעטו מכופר אלא חייבי מיתות על ידי אדם, אם כן צריך שיהיה הדין בחייבי מיתות בידי שמים שנותנין כופר ומתכפר להן, וזו לא שמענו אלא בשור הנסקל, אבל בשאר מיתות בידי שמים כגון טמא שאכל את התרומה לא שמענו שיהא נותן כופר ומתכפר לו.

וב"קובץ שעורים" כתב, שלמבואר באות א שרבי יוחנן בן ברוקה לשיטתו, ואנן לא קיימא לן הכי, מיושב קושיית רעק"א; ביאור דבריו: לפי מה דקיימא לן ש"כופר" הוא דמי ניזק, נמצא שלא שייך כלל ענין כופר אלא בהריגת אדם, ומטעם זה לא שמענו כופר אלא בשור הנסקל, אבל לרבי יוחנן בן ברוקה הסובר "דמי מזיק", אכן באמת כל המומתים בידי שמים נותנין כופר ומתכפר להן.

וכן הוא מדוקדק בלשון הבריייתא "לפי

13. א. כתבו התוספות: יש תימה, היכי בעי למילף למיתה בידי אדם ממיתה בידי שמים! ? ותירץ מהר"ם, כיון דאיתקש מיתת שור למיתת בעלים [דכתיב: השור יסקל וגם בעליו יומת], נקיש נמי מיתת בעלים בידי אדם למיתת בעלים שעל ידי שור.

14. ולקמן מקשה הגמרא, והרי מ"לא תקחו כופר לנפש רוצח" הוא נלמד.

15. כתב רש"י: אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה, כיון דקרא לא פריש כל מיתות, מסתיין [די לך] אי שדית הך חומרא דאין ממונו מצילו אמיתות חמורות, ומאי נינהו, כגון העושה חבורה באביו, או גונב נפש מישראל, שאין כפרה כתובה בשגגתו, שאין כרת בזדונו, דליחייב חטאת בשגגתו [וברש"י ערכין ו ב הוסיף, שגם אין בו גלות בשגגתו].

16. א. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לשיטתו הוא, שהוא סובר ש"כופר" [המשלמים בעלים של שור שהרגו את הנפש] הוא "דמי מזיק" [כמבואר במכות ב ב, ובבא קמא מ א],

לכפרה על ידי גלות, (1) אימא, הייתי אומר, שנישקול ממונא מיניה, וניפטריה מעונש מיתה.

קא משמע לן הכתוב "כל חרם אשר יחרם מן האדם, לא יפדה". מלמד ריבוי הכתוב "כל חרם", שאף חייבי מיתות שניתנה שגגתן לכפרה, אין מועילה להם נתינת כופר נפש כדי להיפטר מחיוב המיתה. (2)

אמר ליה רבא: והרי הא, זה שאין חילוק בהריגה בין דרך ירידה לדרך עלייה ובשניהם אינו נותן ממון ונפטר — מד"תנא דבי חזקיה" נפקא, משם למדנו דבר זה?!?

דתנא דבי חזקיה: כתוב בתורה "מכה בהמה ישלמנה, ומכה אדם [לא ישלם ממון אלא] יומת" —

הקישה התורה את מכה אדם — לפטור אותו מתשלומין — ואת מכה בהמה, לחייבו בתשלומין.

והקישם הכתוב, כדי ללמד:

שהרי ברוצח מדבר הכתוב, וכשהרג בשוגג הרי זה גולה —

ואם כן "כל חרם", המלמד אותו ענין עצמו — למה לי?!?

אמר רמי בר חמא: איצטריך גם הפסוק "כל חרם", וכדי ללמד שאף חייבי מיתות שניתנה שגגתן לכפרה, שאינו נותן כופר ונפטר.

ודקשיא לך, הרי נפש רוצח שמייעטה בו התורה את הכופר אף הוא ניתנה שגגתו לכפרה, לא תיקשי —

זא-א כי סלקא דעתך אמינא: הני מילי — שאין נותן כופר נפש ונפטר — היכא דהרגו "דרך עלייה", כאשר מעלה את ידו כלפי מעלה, היות שלא ניתנה שגגתו לכפרה, לפי שההורג "דרך עלייה" אינו גולה, שנאמר "ויפל עליו [דרך נפילה], וימות", ולא בדרך עליה.

אבל אם הרגו "דרך ירידה", דניתנה שגגתו

עליה.

2. ואם תאמר: עדיין תיקשי בהיפוך, כיון שנאמר חרם ו"כל חרם" למה לי "לא תקחו כופר לנפש רוצח"?!?

כתב הריטב"א: והשתא איכא תלתא קראי במזיד דלא תשקול מיניה ממונא ותפטריה מקטלא, "חרם", "כל חרם", ו"לא תקחו כופר". חד לחייבי מיתות חמורות שאין במינן כפרה לשגגתן, ותרי לחייבי מיתות קלות [שיש במינן כפרה לשגגתן], חד לדרך עלייה [שאינן בו כפרה, רק במינן יש כפרה], וחד לדרך ירידה [שיש בו בפועל כפרה לשגגתן].

שמצינו למומתין בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להן שנאמר אם כופר יושת עליו, יכול אף בידי אדם כן, הרי משמע שכל המומתין בידי שמים נותנין ממון ומתכפר להן, ורק המומתים בידי אדם אין מתכפר להן, [ויש להסתפק בחייבי כריתות], וזה הוא שכתב רש"י בד"ה למומתין בידי שמים "כגון שור שהרג את הנפש", דמשמע שאין זו אלא דוגמא ויש עוד מומתין בידי שמים שמתכפר להן; ואולם כל זה חידוש גדול הוא.

1. כתבו התוספות, שאין הש"ס מקפיד אלא במה שניתנה שגגתו לכפרה, ואף שבחומרת העבירה אדרבה דרך ירידה חמור יותר מדרך